

*Wat "chique" zijn betreft, kan ik natuurlijk niet tippen aan.....
#treitervlogger*

Christo Ruijs @christoruijs

9 **Zaanse vlogger: mediastorm over een 'straatterrorist'**

Teun Eikenaar, Vina Wijkhuijs, Menno van Duin

9.1 Inleiding

Vlogs zijn videodagboeken op internet, meestal geplaatst op YouTube. Vaak zijn ze onschuldig en hebben ze weinig nieuwswaarde, maar sommige van deze filmpjes zijn erg populair. Sommige vloggers hebben dankzij de advertentie-inkomsten inmiddels hun beroep gemaakt van het maken van dit soort filmpjes.

Aan het einde van de zomer van 2016 is Nederland korte tijd in de ban van dit fenomeen. De reden is een serie vlogs van Ismail Ilgun, een jonge Turkse Nederlander uit Zaandam. Deze 'hoodvlogs', zoals hij ze zelf noemt, zijn videodagboeken van zijn leven op straat in de Zaanse wijk Poelenburg. Een aantal fragmenten uit die vlogs ligt in september aan de basis van een korte, maar hevige crisis. De fragmenten vertonen een aantal incidenten die een stuk minder onschuldig ogen dan de gemiddelde 'make-upinstructie' of 'gamerecensie' waar de vlogs van anderen meestal over gaan. De consternatie die volgt, maakt van deze jongen in korte tijd een bekende Nederlander. Wat begint met een aantal artikelen in lokale media, wordt opgepikt door alle grote Nederlandse kranten. De meeste daarvan besteden in meerdere artikelen uitgebreid aandacht aan de Zaanse jongen en zijn vrienden. Ook verschillende televisiezenders pakken het item op. *Pauw* besteedt er maar liefst drie uitzendingen aan en cameraploegen van *RTL Nieuws*, *Hart van Nederland* en *PowNews* bezoeken (soms meermaals) de wijk.

In dit hoofdstuk bespreken we hoe dit heeft kunnen gebeuren: waarom werd een lokale groep jongeren uit Zaandam in korte tijd het middelpunt van een mediastorm? Uit de grote hoeveelheid berichten

destilleren we wat hier nu precies aan de hand was en wat voor de lokale autoriteiten de grootste uitdagingen waren. Daarvoor zijn kranten-artikelen en beeldmateriaal (tv-uitzendingen en vlogs) bekeken en is gesproken met de toenmalig burgemeester, een betrokken wethouder, een politiechef en een tweetal ambtenaren van de gemeente Zaanstad.

9.2 Feitenrelaas

In juli 2016 plaatst Ismail Ilgun, een 19-jarige jongen uit Zaandam met een Turkse achtergrond, zijn eerst vlogs op YouTube. Deze filmpjes geven een indruk van hoe hij zijn vrije tijd met vrienden beleeft. Ze hangen rond bij de Vomar, de supermarkt in zijn woonwijk Poelenburg, luisteren in de auto of op hun scooter naar muziek. De jongens praten in straattaal tegen Ilguns camera, betuigen respect aan hun vrienden en geven in stoere taal af op anderen. Ook komen soms rappers op bezoek. In enkele filmpjes is te zien hoe ze de politie lijken te provoceren, bijvoorbeeld door hen continu te filmen of door achter hun rug gekke bekken te trekken. Enkele fragmenten tonen incidenten: een man op een fiets krijgt een klap en in één filmpje dreigen jongens met een stroomstootwapen en een boksbeugel.

De vlogs trekken veel aandacht: op internet stijgt het aantal *views* al snel naar meer dan honderdduizend. In Poelenburg zelf komen veel jongeren en kinderen af op Ismail Ilgun en zijn vrienden. De groep voor de Vomar groeit in augustus uit tot ongeveer vijftig jongeren en kinderen in verschillende leeftijdscategorieën en uit verschillende delen van de stad en de omgeving. Volgens een groep wijkbewoners – verenigd in Klankbordgroep Poelenburg – leidt dat tot onrust en een toename van overlast. Ze sturen eind augustus een brief aan het college van B&W: er moet wat aan de overlast worden gedaan.

De situatie rondom de Zaanse vlogger en zijn vrienden groeit echter pas uit tot een echte crisis wanneer in korte tijd enorm veel media over hen berichten. Het *Noordhollands Dagblad* pikt de brief van Klankbordgroep Poelenburg op en bericht in een serie artikelen vanaf 6 september dat bewoners rust willen en daadkrachtiger optreden van de politie verlangen. Ook medewerkers van de Vomar zouden zich volgens het hoofdkantoor van die supermarkt bedreigd voelen. Op donderdag

8 september volgen verschillende landelijke media. Als eerste *De Telegraaf*. In de haar kenmerkende bewoordingen zet deze krant een aantal fragmenten uit de vlogs op haar site en bericht over 'machteloze politie' tegenover 'straatterroristen' en 'tuig' dat de Zaanse wijk in een 'wurg-greep' houdt. Diezelfde dag wil een cameraploeg van het programma *Hart van Nederland* een reportage maken in de wijk, maar een aantal jongeren geeft de cameramensen te kennen dat ze niet welkom zijn. 's Avonds volgt een uitzending van *Pauw* over de problemen in de wijk. Aan tafel zitten vlogger Ilgun en gemeenteraadslid Juliëtte Rot, die zich opwerpt als belangenbehartiger van de wijkbewoners. In de studio is ook een aantal van Ilguns vrienden aanwezig van wie enkelen – tot ergernis van gastheer Jeroen Pauw – met een zwarte zonnebril. Tijdens de uitzending wordt een korte compilatie van de meest dreigende beelden uit Ilguns vlogs vertoond; het beeld van de man die geslagen wordt, evenals een filmpje van een dansende jongen op het dak van een politieauto.¹⁰⁹ Dat zet kwaad bloed bij de jongeren en ze reageren balsturig op de compilatie en de vragen van Pauw. De uitzending roept veel reacties op.

De volgende dag, vrijdag 9 september, is de aandacht voor de problemen in de Zaanse wijk compleet. In zijn wekelijkse persconferentie die ochtend besteedt premier Rutte aandacht aan de kwestie. Rutte stelt dat hij zich twee dagen 'kapot heeft zitten ergeren' en dat het hier gaat om 'gewoon tuig van de richel'.¹¹⁰ Minister Van der Steur van Veiligheid en Justitie laat weten dat 'dit gedrag (...) echt niet kan. Het moet ophouden.' Burgemeester Faber bezoekt die middag de wijk en spreekt met de filiaalmanager van de Vomarsupermarkt.¹¹¹ Zij verklaart aan de verzamelde pers dat het gedrag van de jongeren daar 'onacceptabel' is. 's Avonds volgt opnieuw een uitzending van het programma *Pauw*. Hierin vertelt een oud-vrijwilligster uit de wijk, in reactie op de vraag van de jongeren om een nieuw buurthuis, dat eerdere voorzieningen

109 Later blijkt dat dit fragment maanden eerder en niet in Poelenburg is opgenomen en in een nieuw filmpje is gemonteerd.

110 Diezelfde dag reageert Ilgun zelf ook in een vlog op alle (negatieve) media-aandacht, onder andere op de term 'straatterrorist': 'Straks zijn we ISIS! [...] We zijn hier al jaren, maar nu [...] krijgen we een beetje bekendheid en zijn we opeens terroristen.' (*Algemeen Dagblad*, 9 september 2016).

111 Overigens relativeerde deze manager de eerdere uitspraken van de directie van de Vomar: de overlast van de jongeren voor zijn filiaal zou volgens hem erg meevallen.

door de jongeren zelf zijn vernield. Alle gasten aan tafel laken de ‘slappe’ houding van de politie en het uitblijven van een reactie van de burgemeester.

Ilgun en zijn vrienden stoken zondag 11 september het vuur nog wat hoger op wanneer ze een interviewopname van NH Nieuws met raadslid Juliëtte Rot op intimiderende wijze onderbreken. Rot doet later aangifte van bedreiging. Ook volgen er reacties van anderen. In de nacht van zaterdag op zondag 11 september wordt de Vomar beklad met een hakenkruis en een tekst gericht tegen de jongeren: ‘Wat jullie weik? Ons land.’ Later wordt er ook op Facebook een oproep gedaan om ‘orde op zaken te gaan stellen’ in Zaandam en om ‘ratten te gaan vangen’.

Op 12 september, de maandag na dit verhitte weekend, volgen aanvullende maatregelen van gemeente, politie en OM: extra cameratoezicht, meer surveillance en een samenscholingsverbod. Die avond wordt er meteen fors meer politie ingezet op het plein voor de Poelenburgse Vomar. Bij die actie wordt een aantal mensen aangehouden, onder andere voor het schenden van het samenscholingsverbod, voor het beledigen van een agent, het niet kunnen tonen van een identiteitsbewijs, en het rijden zonder rijbewijs. Vier krijgen een dagvaarding, waarvan één voor de eerdere mishandeling van de man op de fiets en belediging van een agent. 's Avonds volgt voor de derde keer een uitzending van *Pauw* met aandacht voor deze casus. Dit keer zitten burgemeester Faber, de plaatsvervangend politiefchef van Noord-Holland en een hoofdagent aan tafel. Ze leggen de (nieuwe) aanpak uit en spreken over de vermeend softe benadering van de politie.

Op de ochtend van dinsdag 13 september wordt ook Ismail Ilgun zelf thuis aangehouden op verdenking van opruiing en aanzetten tot geweld.¹¹² Hij wordt vier dagen vastgezet. Die avond volgt een overleg tussen wethouder, politie en sociaal wijkteam over de overlast. Toch blijft de sfeer in de wijk gespannen. Dat merkt ook een andere cameraploeg, dit keer van *PowNews*, als ze donderdag 15 september een

¹¹² Het gaat daarbij vooral om het filmpje waarin jongens dreigen met een boksbeugel en een stroomstootwapen. Op 24 juli 2017 liet het OM weten Ilgun daarvoor niet te vervolgen, maar wel een excuusvlog en een aantal gesprekken met buurtbewoners en de politie te verlangen.

reportage wil maken. Nadat dit team wordt bekogeld vanaf een balkon volgt op straat een opstootje tussen toegestroomde jongeren en agenten. Opnieuw worden meerdere jongens aangehouden. Dezelfde avond vindt er een raadsvergadering plaats. Tegen burgemeester Faber wordt een motie van wantrouwen ingediend, maar deze wordt met een ruime meerderheid verworpen.

In de dagen die volgen, lijkt in Poelenburg de rust terug te keren. Op vrijdag 16 september komt Ismail Ilgun vrij met een gebiedsverbod en verplichte begeleiding door de reclassering. Ook de media-aandacht neemt af. Op donderdag 22 september biedt Ilgun nog wel zijn excuses aan op Facebook. Hierna komt hij overwegend positief in het landelijke nieuws. Zo wordt hij samen met een aantal vrienden omarmd door Kees de Koning van platenlabel *Topnotch*. Ze verschijnen op 30 september samen in het tv-programma *De Wereld Draait Door*, waar ze reageren op de consternatie, onder andere die tijdens en na de eerste uitzending van *Pauw*. Op 28 oktober tekent Ilgun een contract bij *Topnotch* en de dag erna wordt bekend dat hij voor AD.nl een serie documentaires gaat maken over achterstandswijken waarbij hij 'op een positieve manier de wijk in gaat'. De eerste afleveringen verschijnen in het voorjaar van 2017.

9.3 Beeldvorming en beheersing: twee dilemma's

Bij de gebeurtenissen rondom de Zaanse wijk Poelenburg vallen twee vraagstukken op. Ten eerste is deze casus een typische 'mediacrisis'. Verschillende kranten, online kanalen, programmamakers, tv-ploegen en een grote hoeveelheid sociale mediagebruikers hadden in september 2016 een mening over deze gebeurtenissen. Dat roept op zijn minst de vraag op wat nu precies het probleem was in Poelenburg en (vooral) wie daar het juiste beeld van had. Het eerste vraagstuk speelt zich daarmee op de voorgrond af – 'frontstage' dus: wie 'vertelt' het beste verhaal en wie weet het beste wat er aan de hand is in Poelenburg? Het tweede dat opvalt, is dat het lokaal gezag en de politie moeite hadden om het probleem beheersbaar te houden. Wat een bescheiden lokaal probleem leek, groeide snel uit tot een incident waar verschillende landelijke media en landelijke bestuurders zich mee bemoeiden, tot aan

de minister-president toe. Deze tweede observatie roept de vraag op wat lokale bestuurders en professionals zouden kunnen doen in een dergelijk geval. Dit is een vraagstuk dat zich voor een belangrijk deel buiten het zicht van camera's afspeelt – 'backstage' dus: hoe een incident van beperkte omvang klein te houden en hoe te reageren op een overdaad aan (media-)aandacht? Deze twee dilemma's vormen de basis voor de analyse in dit hoofdstuk.

9.4 Analyse

9.4.1 *Frontstage: een goed verhaal*

'Of je doet je zonnebril af, of je houdt je mond', zei Jeroen Pauw in de uitzending *Pauw* van 8 september. Het was een van de opvallendste confrontaties uit deze casus. Tijdens deze eerste uitzending van *Pauw* over de problemen in de Zaanse wijk Poelenburg zette gastheer Jeroen Pauw een van de jongens in de studio autoritair op zijn plaats. Het was een confrontatie die symbool staat voor een spanning die door deze hele casus heen loopt.

Evident was hier de botsing tussen twee mores; die van de oudere, geërgerde Pauw die zich opwierp als hoeder van het goede fatsoen, en de jongere, halsstarrige Turkse Nederlanders in de studio, die weigerden zich te plooiën naar de gebruiken van het praatprogramma. Ze zaten onderuit gezakt, gniffelden en hielden hun zonnebril op. Pauws moraliserende toon en retorische vragen zetten de confrontatie nog scherper aan: 'Of vind jij het heel normaal om op iemands auto te gaan dansen?' vroeg hij een van hen. Op zijn minst riep het ook de vraag op of Jeroen Pauw niet uiterst gelukkig was met deze zonnebril dragende jongens.

Maar het was meer dan dat. Het was ook een confrontatie over beeldvorming. De reden dat de aanwezige jongens zich zo gedroegen, had namelijk ook te maken met het beeld dat van hen geschetst werd als 'tuig van de richel' of zelfs 'straatterroristen'. De reactie van een van de jongens – Haki – op de getoonde compilatie was daarom veelzeggend, evenals Pauws cynische antwoord daarop:

Haki: U doet precies hetzelfde als wat al die anderen, SBS6, RTL en zo, ook doen. U heeft een compilatie gemaakt van beelden en u zet er ook een bepaald liedje bij. Heel sensationeel. Maar dit is niet wat er constant gebeurt. Er zijn dertig vlogs en dit is het enige wat jullie er uit hebben gehaald.

Ismail Ilgun: Je hebt ook positieve beelden.

Pauw: Die heb ik niet gezien. Zijn dat beelden dat je oude vrouwtjes helpt met oversteken?

Ook op andere momenten kwam dit soort confrontaties terug. Het conflict tussen de gevestigde media en de nieuwe media (vlogs) van de Poelenburgse jongens werd daarmee soms een letterlijke strijd. Ilgun joeg de cameraploeg van *Hart van Nederland* bijvoorbeeld weg met de woorden: 'Kunnen jullie eindelijk weggaan en niet al die negatieve shit erop zetten (...) het is onze wijk, vriend.' Ook tijdens de confrontaties met journalisten van *PowNews* ging het over beeldvorming. Te zien was hoe jongeren agressief en afwerend reageerden op de aanwezigheid van het camerateam. Toen Ismail Ilgun het interview met raadslid Juliëtte Rot ruw verstoorde en de cameraman van NH Nieuws opdroeg te stoppen met filmen – nota bene terwijl Ilgun zelf zijn camera liet draaien – ontspoon zich een felle discussie over negatieve beeldvorming en wie daarvoor verantwoordelijk was.

Het conflict werd nog scherper aangezet door de verschillende belangen die betrokkenen hadden bij het maken van hun 'eigen' verhaal. Zo was Ilgun er zelf bij gebaat om zo veel mogelijk *views* te genereren voor zijn filmpjes. Immers, via de advertentie-inkomsten van YouTube leverde hem dat geld op. Hij wist dat goed gemonteerde, sensationele filmpjes waarin agenten geprovoceerd worden meer *clicks* zouden genereren. Dat YouTube op 9 september de filmpjes van Ilgun aanmerkte als gewelddadig en daarmee advertenties blokkeerde, leek dan ook pijnlijker voor hem dan de terechtwijzingen in de media.¹¹³ Maar ook de gevestigde media waren in deze casus gebaat bij een 'goed verhaal'. Een wijk die 'geterroriseerd' werd door 'straattuig', met

113 Overigens geven verscheidene respondenten aan dat het om deze reden moeilijk was om grip te krijgen op Ilgun: van eerder gemaakte afspraken trok hij zich weinig aan, mede vanwege de inkomsten die hij genereerde met zijn vlogs.

bewoners als ‘slachtoffer’ (en een raadslid als held – zie de uitzending van *Pauw* van 8 september) was zo’n verhaal.

Deze confrontaties over beeldvorming tekenen de commotie rondom de Zaanse vlogger. Wie hier de werkelijkheid voor de Zaanse supermarkt het best verbeeldde, is daarom moeilijk te zeggen: dat was nu juist inzet van de confrontatie. Er is een aantal incidenten aanwijsbaar en de klachten van bewoners zijn duidelijk. Toch waren de gedragingen van de jongens maar tot op zeer beperkte hoogte strafbaar. Bovendien leek hier de beleving een grote rol te spelen: voor sommige bewoners zal de groep voor de Vomar storender zijn geweest dan voor anderen.

Veel media zagen die dimensie van beeldvorming moedwillig over het hoofd. Al speelden de Poelenburgse jongens de vermoorde onschuld, het getuigde van koppigheid dat cameraploegen een item wilden maken voor de Vomar. Sterker nog, door willens en wetens op confrontaties aan te sturen met jongens die de manier waarop ze verbeeld werden niet accepteerden, waren het sommige media die mede aan de basis stonden van deze crisis en haar in korte tijd verder aanwakkerden. Oorzaak en gevolg liepen zodoende door elkaar. Alles voor een goed verhaal.

Mediahypes en jongeren op straat: een vergelijking met de Diamantbuurt, Amsterdam

Het verhaal van de Zaanse vlogger doet denken aan een aantal andere gevallen waarin jongeren op straat veel (negatieve) media-aandacht kregen. Een bekend voorbeeld is de consternatie in 2004 rondom de Amsterdamse Diamantbuurt. In deze wijk leidde een conflict tussen Marokkaans-Nederlandse jongeren en een autochtoon Nederlands stel – bekend onder het pseudoniem ‘Bert en Marja’ – tot een vergelijkbare mediahype en aandacht van landelijke politici en bestuurders. In dit geval werd die consternatie in eerste instantie aangezwengeld door *de Volkskrant* met een serie artikelen over de lotgevallen van het Nederlandse stel. De aanleiding van die (media)crisis week af van deze Zaanse casus, maar komt sterk overeen waar het de rol van media als scherprechter betreft. In een tweetal artikelen laat antropologe Anouk de Koning zien hoe dat in het geval van de Diamantbuurt in zijn werk ging en wat daar de gevolgen van waren (De Koning, 2013 en 2015).

Bij de aandacht voor de Diamantbuurt waren het eveneens de jongeren die al snel als de ultieme overlastgevers werden gezien; zij verstoorde de rust voor andere wijkbewoners en zouden uiteindelijk zelfs het Nederlandse, autochtone stel 'Bert en Marja' weggepest hebben. Ook speelde de dimensie van etniciteit in die casus een belangrijke rol. In een constante stroom berichtgeving lag de nadruk op het gegeven dat het hier om *Marokkaanse* Nederlanders ging (De Koning, 2013 en 2015). Deze dimensie speelt ontegenzeggelijk ook in het Zaanse geval – zij het dat het hier Turks-Nederlandse jongens betrof. Een serie incidenten in de Diamantbuurt leidde er volgens De Koning toe dat deze wijk als iconische achterbuurt symbool kwam te staan voor het primaire conflict tussen de hardwerkende, autochtone Nederlander en een anonieme groep asociale Marokkaanse jongeren op straat. De term 'straatterrorist' voor de groep jongens voor de Vomar in Poelenburg lijkt zelfs afkomstig uit de hype rondom de Diamantbuurt; fractieleider Geert Wilders van de PVV muntte die term naar aanleiding van dat conflict. Poelenburg is niet de Diamantbuurt – zeker niet naar reputatie – maar opmerkelijk is wel dat ook hier sommige media (vooral *De Telegraaf*) lang nadat de storm was geluwd opnieuw de naam Poelenburg gebruikten als typische probleemwijk met dito issues rondom Turkse jongens.

In beide gevallen wordt bovendien een specifieke groep jonge mannen op basis van enkele incidenten vaandeldrager van het falen van het 'softe' integratiebeleid en van de multiculturele samenleving als zodanig. Daarbij spelen noties van in- en uitsluiting een grote rol. In de oppositie tussen deze jongeren als 'tuig van de richel' of 'straatterroristen' tegenover de 'hardwerkende Nederlanders' en de 'Bert en Marja's' wordt er een duidelijke grens afgebakend: deze jongens plaatsen zichzelf buiten de Nederlandse fatsoensnormen en daarmee buiten de Nederlandse samenleving. Ze zijn de 'ultieme ander', in de woorden van De Koning (2015). Zoals gezegd, net als in de Amsterdamse Diamantbuurt bestond de consternatie rondom Ismail Ilgun in Zaandam vooral uit dit soort morele verontwaardiging, en werd de discussie over beeldvorming niet of amper gevoerd, waardoor iedere nuance al gauw verdween. De casus Diamantbuurt laat bovendien op indringende wijze zien hoe die morele verontwaardiging op den duur bepalend kan zijn voor stedelijk beleid. Daarmee blijkt het voor bestuurders dus niet alleen op de korte termijn een uitdaging om niet in symboolpolitieke besluiten van harde handhaving en *zero tolerance* te vervallen; ook op de langere termijn kan dit soort gemediatiseerde gebeurtenissen een onuitwisbare impact hebben.

9.4.2 Backstage: in het oog van een mediastorm

'Dit is zo wezenlijk, ik heb me hier twee dagen kapot aan lopen ergeren. Dat goedwillende, hardwerkende mensen zich bedreigd voelen door dit tuig van de richel en het gevoel dat ze niet de bescherming

van de rechtstaat kunnen genieten. Dus ik ben heel blij dat daar nu hard tegen opgetreden wordt.’ (premier Mark Rutte tijdens zijn wekelijkse persconferentie van 9 september 2016)

Poelenburg is sinds 2007 een Vogelaarwijk, de bekende benaming voor aandachtswijken met een combinatie van problemen. Zoals in meer Vogelaarwijken zijn er ook in Poelenburg soms spanningen tussen bewoners en groepen jongeren op straat. De klachten over de jongens op straat waren dan ook geen nieuws in Zaandam. Een groep bewoners gaf al langer aan overlast te ondervinden en in december 2015 maakte het college van B&W via een raadsinformatiebrief duidelijk wat er gedaan was en nog gedaan zou worden om de overlast beheersbaar te houden. Drie van die groepen bevonden zich in Poelenburg en waren in beeld bij gemeente en politie. Van deze groepen zorgden de twee groepen aan de rand van de wijk voor de meeste overlast; ze waren tot 2016 geclassificeerd als ‘overlast gevend’ en ‘hinderlijk’.¹¹⁴ Ook de groep voor de Vomar stond al langer bekend als overlast gevend.¹¹⁵ In 2016 waren alle drie de groepen in kaart gebracht met behulp van een ‘Plus-min-mee’-methodiek.¹¹⁶ De gemeente had daarmee binnen de jeugdgroepen aangemerkt wie de ‘positieve’ en de ‘negatieve kopstukken’ waren en wie de ‘meelopers’.

In de zomer van 2016 had de gemeente ook vóór alle media-aandacht al in de gaten dat de groep voor de Vomar voor enige nieuwe consternatie zorgde; de vlogs bleven niet onopgemerkt, evenmin als de nieuwe klachten van bewoners. Zo had de wijkwethouder op donderdag 8 september – de dag waarop *De Telegraaf* voor het eerst over de Zaanse ‘straatterroristen’ berichtte – al een overleg gepland staan met de Poelenburgse klankbordgroep. Bovendien was de woensdag daarvoor in het reguliere driehoeksoverleg besloten meer te gaan sur-

¹¹⁴ Deze indeling is afkomstig uit de zogeheten Beke-methodiek, maar wordt sinds 2016 niet meer gebruikt in Zaanstad. Zie: Zaanstad, *Uitvoeringsprogramma Integrale Veiligheid*, 2017.

¹¹⁵ Dat klinkt voor buitenstaanders misschien bedreigend, maar in 2016 kende Nederland honderden van deze groepen. Bovendien bezorgen groepen die aangemerkt zijn als ‘crimineel’ politie en gemeenten feitelijk veel meer (of ernstiger) problemen.

¹¹⁶ Een omschrijving van deze methodiek is te vinden op de website *Wegwijzer Jeugd en Veiligheid*: <http://www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/instrumenten/database-aanpakken-jeugdgroepen-en-groepsgedrag/details/plus-min-mee-project/>.

veilleren in Poelenburg, mede omdat wijkbewoners om meer zichtbare aandacht voor het probleem hadden verzocht.

Voor de gemeente Zaanstad en de Zaanse politie bleek de uitdaging van deze crisis dan ook niet te schuilen in de jeugdgroep zelf, maar in de plotselinge druk vanuit Den Haag en de media om tot actie over te gaan. Ze werden daar simpelweg door overvallen. Op vrijdag 9 september bereikte die druk een hoogtepunt. Die dag stond de pers op het Binnenhof in Den Haag om de reacties van landelijke bestuurders te peilen na de uitzendingen van *Pauw* en *Hart van Nederland*. Ontegenzeggelijk speelde ook premier Rutte's stellingname jegens Turkse Nederlanders hier een duidelijke rol. Een week daarvoor (op 4 september) deed de premier in het programma *Zomergasten* al een opvallende uitspraak over Turks-Nederlandse jongeren in Rotterdam. 'Pleurt op,' beet hij die jongeren toe nadat in die stad een camerateam was belaagd. Deze daadkrachtige taal zong nog rond toen de Zaanse jongens in beeld kwamen. Het lijkt erop dat politicus Rutte (de verkiezingsstrijd was met deze uitspraken al begonnen) hun acties zag als een nieuwe aantasting van het gezag en het (destijds kwetsbare) imago van de politie. Zo bekeken was de Zaanse casus de gelegenheid om de daad bij het woord te voegen. Hij voerde volgens sommigen de druk op minister Van der Steur op – niet toevallig ook een VVD-bestuurder – om op zijn beurt het Zaanse bestuur te bewegen tot steviger ingrijpen.

Zoveel aandacht was voor de lokale autoriteiten nieuw. Hoe om te gaan met deze (negatieve) aandacht? Was het verstandig ook aan te schuiven bij *Pauw*? Zouden de Zaanse autoriteiten daarmee de hype bevestigen of konden ze dan juist de angel uit de opgefokte berichtgeving halen? Dat gold ook voor de roep om meer en harder optreden. Door daaraan toe te geven kon een duidelijke grens gesteld worden, maar het kon ook gezien worden als een bewijs dat de eerdere aanpak mislukt was en gemeente en politie hadden verzaakt.

Ondertussen leidde alle aandacht tot nieuwe dreigingen uit andere delen van het land. Op Facebook werd tot twee keer toe een oproep geplaatst om in Zaandam orde op zaken te gaan stellen en ook de bekladding van de Vomar met een hakenkruis kan in lijn daarmee geïnterpreteerd worden. Saillant detail is dan ook dat burgemeester Faber vanwege die dreiging een noodbevel had klaarliggen en er tweemaal een ME-peloton gereedstond.

Die landelijke druk ervoer ook de Zaanse politie. Vanuit het directoraat-generaal Politie van het ministerie van Veiligheid en Justitie kwam de boodschap dat de vlogs schadelijk waren voor het imago van de politie. Ook de Zaanse politie werd dus gevraagd om extra inzet te plegen en meer repressief op te treden. Er was in de media veel verontwaardiging over het 'lacherige' en 'kameraadschappelijke' gedrag van agenten. Agenten zouden te veel tolereren en niet hard genoeg optreden. Daarmee werd genegeerd dat dit zogezegd vriendschappelijke gedrag een beproefde manier is om contact te houden met jongeren, zoals ook de agenten in *Pauw* en in een column in het *Noordhollands Dagblad* uitlegden. Daarnaast was de dansende jongen op de politieauto helemaal niet gefilmd in de wijk Poelenburg. De Zaanse politie had tot dan toe bewust van een hardere lijn afgezien. Meer arrestaties en meer gebruik van geweldsmiddelen zouden naar alle waarschijnlijkheid disproportioneel zijn geweest, meer kwaad bloed hebben gezet bij de Zaanse jongeren en de eerder opgebouwde relatie jarenlang hebben beschadigd.

Opnieuw bestond het dilemma niet zozeer uit de ernst van de incidenten, maar uit het feit dat agenten ogenschijnlijk gekoeioneerd werden en dat van hen verwacht werd daarop met meer gezag te reageren. Daarbij had de politie te maken met een fenomeen dat voor hen feitelijk helemaal nieuw was: vloggende jongeren. Moet je als agent optreden als je gefilmd wordt of niet? Is het zinvol dan je gedrag te wijzigen? Deze jongeren zetten een aantal keer met opzet juist die filmpjes online waarin ze agenten belachelijk maakten. Daardoor ontstond al snel het beeld van 'softe' agenten die niet durfden op te treden en 'gepiepeld' werden. De populariteit van die vlogs en de (landelijke) reactie daarop overviel ook hen. De Zaanse politie kende de filmpjes al twee weken voordat de crisis uitbrak, maar had eenvoudigweg niet bedacht dat het zo mis zou kunnen gaan. Wrang is dat het Zaanse team wel informatie zocht bij andere teams met meer ervaring met vlogs, maar dat die informatie te laat kwam.

9.5 Tot besluit

Al met al duurde de consternatie rondom Poelenburg niet meer dan een ruime week. Zo snel als de crisis opkwam, zo snel verdween zij ook weer. En er was, op de keper beschouwd, eigenlijk weinig bijzonders

gebeurd. Er kwam nog wel veel pers af op de raadsvergadering waarin de motie van wantrouwen tegen de burgemeester op de agenda stond: drie cameraploegen en ook schrijvende pers. Er viel tijdens die raadsvergadering echter weinig te beleven – de motie werd kansloos weggestemd en media verloren al gauw hun interesse, zelfs die avond al. Ook in Poelenburg was de rust weergekeerd. Waarschijnlijk niet door repressief optreden van de politie, maar doordat voor een groepje van ongeveer tien jongens uit die wijk een individueel begeleidingstraject werd uitgestippeld. Daarbij had het er alle schijn van dat ook zijzelf, evenals hun familie en buurtgenoten, alle aandacht meer dan zat waren. Ook het optreden van de burgemeester en politiechef bij *Pauw* en het meer bewuste imagomanagement van het Zaanse gezag had mogelijk meer effect dan het handjevol aanhoudingen in Poelenburg.¹¹⁷

Deze casus draait daarom voor een belangrijk deel om imago's, de pogingen die betrokkenen doen om hun imago's te behouden (politie, gemeentebestuur) of te versterken (de jongens voor de Vomar, Haagse politici, media) en de botsingen die daarvan het gevolg zijn. Zo ontstond de crisis voornamelijk omdat verschillende betrokkenen zich wilden profileren ten opzichte van elkaar. Een vlogger met deels tendentieuze filmpjes, gevestigde media met een spannend verhaal, landelijke bestuurders ten overstaan van ogenschijnlijk flagrante aantastingen van het gezag, nota bene aan het begin van de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen. Te midden van die storm stonden de Zaanse gemeente en politie. Aan hen was de uitdaging om dit probleem weer tot lokale proporties terug te brengen. Bestuurders leken het maar moeilijk goed te kunnen doen: door niet ingrijpen zou uitgevent worden dat ze slap waren, wel ingrijpen zou alle aandacht erkennen en eerder inspanningen in een kwaad daglicht stellen. Mogelijk hadden zij eerder moeten ingrijpen, eerder moeten voorzien wat de effecten van de vlogs zouden zijn, maar voor hen was dit allemaal nieuw; de vlogs zelf, de populariteit en de reacties erop. Er was in Zaanstad – maar ook in de rest van ons land – nog maar weinig ervaring opgedaan met dit soort filmpjes en hoe daarop te reageren.

¹¹⁷ Waarbij overigens grotendeels jongeren werden aangehouden die niet in Poelenburg woonden. Saillant is ook dat een aantal bewoners na deze crisis de gemeente en de politie juist verwijten maakte over hun harde optreden: de sfeer in de wijk werd er agressief van.

Als er voor nu één les getrokken kan worden uit deze casus, dan is dat wel dat vroege signalen uit sociale media buitengewoon serieus moeten worden genomen aangezien het kleinste incident al grote gevolgen kan hebben. Vlogs als in deze casus moeten niet afgedaan worden als oninteressant stoer gedrag. Integendeel, ze bieden óók de gelegenheid om iets te begrijpen van de leefwereld van jongeren, hun aspiraties, wensen en frustraties. Bovendien biedt het tijdig oppikken van signalen de gelegenheid om een gepast antwoord te formuleren, te erkennen waaruit consternatie op sociale media (en daarbuiten) bestaat en de controle te behouden alvorens anderen (lees: landelijke media en bestuurders) ermee op de loop gaan. Tegelijkertijd is de mate van beheersing van dergelijke crises beperkt: het is nu eenmaal moeilijk tegenwicht te bieden aan de sterke opvattingen van landelijke media en landelijke politici. Zonder dat je het kan bevroeden ontploft zo'n casus 'waar je bij staat'. Daar hoort ook meer bewust imago management bij, hoe zeer dat sommigen ook tegen de borst mag stuiten. Niet voor niets was deze casus aanleiding voor de nationale politie om een nieuwe richtlijn 'omgaan met vloggers' op te stellen.